

društvena sredina očituje se kao medij u kojem se novi oblici životnih manifestacija nastavljaju na čvrstoj podlozi tradicionalnosti. U tom sadržaju su i perspektive za privredni i društveni razvoj kraja. Antonijević je ovom monografijom predočio ne samo bogatstvo etnografskog materijala za dalju komparativnu znanstvenu obradu, već je dao njegovu analizu i objašnjenje i utvrdio tradicionalne i suvremene vrijednosti pojedinih izražaja materijalne i socijalne kulture proučenog kraja. Stoga je *Aleksinačko pomoravlje* u nizu monografija Srpske akademije nauka i umjetnosti novi prilog etnologiji, ali također i ekonomiji i drugim srodnim granama znanosti.

Vesna Čulinović — Konstantinović

ADOLF SPAMER, DER BILDERBOGEN VON DER »GEISTLICHEN HAUSMAGD«. Ein Beitrag zur Geschichte des religiösen Bilderbogens und der Erbauungsliteratur im populären Verlagswesen Mitteleuropas, Bearbeitet und mit einem Nachwort versehen von MATHILDE HAIN, Veröffentlichungen des Instituts für mitteleuropäische Volksforschung an der Philipps-Universität Marburg-Lahn, Bd. 6, Verlag Otto Schwartz & Co, Göttingen 1970, 12 + 243 str. + 11 tabli + 1 list u 4°.

Ovom je djelu Adolf Spamer, kako sam navodi, posvetio trideset godina svoga rada, a kad je 1940. bilo dovršeno, nije se manuskript zbog ratnih prilika mogao štampati. Poslije rata je autorova duga bolest i smrt (1953) ponovno odgodila izlaženje. Tek je 1970. njegovoj nekadašnjoj suradnici Ingeborg Weber-Kellermann pošlo za rukom da omogući publiciranje djela, a Mathilde Hain je opsežan i vrijedan manuskript priredila za štampu.

Slikovnica o duhovnoj služavki je osim svega ostaloga i monografija jedne veoma rasprostranjene grane devocionalija, u kojoj se većinom na jednom većem listu papira ilustriraju legende, životi svetaca i ostale nabožne teme. Slike su popraćene kratkim tekstom u stihovima ili u prozi. Spamer je odabrao za svoj prikaz veoma popularnu i rasprostranjenu slikovnicu o pobožnoj služavki, koja živi, jede, pije i veseli se kao svi ostali ljudi, no čitav dan i pri svakom poslu misli na muku Isusa Krista i time stječe veće zasluge kod Boga nego neki pustinjač koji se povukao iz svijeta i u osami 40 godina služio samo Bogu.

Autor je s velikom akribijom obradio sinkrono i dijakrono sve moguće verzije teksta i ilustracija ove nabožne slikovnice. No njegovo djelo nije samo monografija jedne slikovnice nego se proširilo u važan prilog biogenezi pučkih slikovnica i pučke nabožne literature uopće.

Osim toga, on je veoma opširno prikazao izdavačke porodice i nakladna poduzeća popularne nabožne literature, njihov repertoar, njihov način rada te izmjenični utjecaj produkcije i konzumacije. Ukratko: opisao je pučko izdavaštvo u srednjoj Evropi kroz nekoliko stoljeća.

Na početku svakog poglavlja nalazi se opsežna bibliografija, a na kraju je dodan registar stvari i imena te table s reprodukcijama raznih verzija »pobožne služavke«. Osim toga se nalaze i mnogobrojne ilustracije u samom

tekstu. Bibliografiju je Mathilde Hain u pogovoru nadopunila djelima koja su izašla nakon autorove smrti.

Knjiga daje obilan materijal svakom stručnjaku, a osobito onome koji se želi baviti sociologijom pučke slikovnice i njezinih konzumenata.

Mira Sertić

ELEANOR LONG, »THE MAID« AND »THE HANGMAN«. MYTH AND TRADITION IN A POPULAR BALLAD, *Folklore Studies*: 21, University of California Press, Berkeley-Los Angeles-London 1971, 170 str.

Balada koju je Eleanor Long odabrala vrlo je rasprostranjena i poznata je pod više imena: *The Maid freed from the Gallows*, *The Gallows Tree*, *The Hangman's Tree* i dr. Autorica je u ovoj monografiji postavila sebi zadatak da na temelju analize jedne balade prouči neke aspekte narodne tradicije: tekst, melodiju, tradicionalnu povijest simbola, evropsku tradiciju američkih verzija, iskonsko podrijetlo balade. Svrha joj je bila da dobije odgovor na pitanja: U kolikoj je mjeri za značenje balade relevantan njezin narativni dio i njezin refren? Koji su elementi teksta najstabilniji, a koji pokazuju najveću tendenciju variranja? U kolikoj je mjeri usmena predaja pod neposrednim utjecajem kulturnih prilika, pod utjecajem masovnih medija, koliko je podložna krupnim promjenama koje uvode kreativni, individualni pjevači unutar narodne predaje? Ima li neka pouzdana veza između usmene predaje teksta i predaje melodije? Koje se istaknute osobine neke narativne pjesme mogu sačuvati kad prelaze jezične barijere?

Svom je zadatku prišla stilskom analizom. Analizirala je 250 tekstova balade i 108 melodija. Tom je analizom dobila riječi i fraze koje se ponavljaju i onakve koje se rjeđe i pojedinačno pojavljuju. Iz tog je materijala izradila tabele na kojima se vide sličnosti i razlike, te je iz njih zaključila kako je izgledao iskonski tekst balade. Slično je postupila i s melodijama.

Iz rezultata analize došla je do ovih zaključaka: prazvor teksta jest grčka priča o Admetusu i Alcesti (5. st. pr. Kr.), a sadašnja američka verzija ima svoj izvor u engleskoj predaji. Škotska je tradicija unijela neke inovacije. Najstabilniji dio teksta jest serija odbijanja molbe za pomoć, koja ima svoj klimaks u konačnom pružanju pomoći. Varira spol onoga koji je u opasnosti i redosljed rodbine koja stiže i odbija pomoć. Te promjene autorica tumači utjecajem sredine razne kulture. Rijetko se može naći čvrsta i stabilna povezanost melodije s tekstom. Srodstvo teksta ne povlači za sobom i srodnost melodije. Refren je irelevantan za baladu.

Eleanor Long je za svoju analizu odabrala jednu od najšablonskije izgrađenih balada, koja se lako daje rastaviti na pojedine dijelove, te je, dođuše, iz toga razloga vrlo prikladna za analizu kakvu je autorica provela, no to nije neka standardna i uobičajena forma balade. Stoga je ova balada opasan materijal, koji može istraživača lako dovesti do krivih zaključaka. Na njoj je već G. L. Kittredge htio dokazati da su balade nastale skupnom improvizacijom mnoštva, što je dokazano da nije točno. I autorica dolazi pomoću analize do zaključka (str. 28) da je postojao jedan jedini iskonski tekst, koji se saču-